

Sygn. akt V KK 119/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Mirek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Przemysław Kalinowski

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Grzegorza Krysmanna,
w sprawie **M. S. i W. S.**

skazanych z art. 300 § 2 kk i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 28 marca 2019 r.,

kasacji wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego

- na niekorzyść

od wyroku Sądu Okręgowego w S.

z dnia 12 kwietnia 2017 r., sygn. akt IV Ka [...],

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w S.

z dnia 19 lipca 2016 r., sygn. akt V K [...],

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w pkt I w stosunku do skazanej M. S.
i w tym zakresie sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w S.
do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;**

2. oddala kasację w stosunku do skazanego W. S. i w tym zakresie wydatkami postępowania kasacyjnego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S., wyrokiem z dnia 19 lipca 2016 r., V K [...], uznał W. S. za winnego tego, że w okresie od dnia 18 grudnia 2006 r. do dnia 21 listopada 2013 r., w S., działając wspólnie i w porozumieniu z M. S., mając świadomość popełnionego przez siebie błędu medycznego w trakcie operacji K. K. oraz w związku ze zgłoszonym przez faktycznego opiekuna K. K. – jej ojca, J. K. - zamiarem dochodzenia na rzecz córki roszczeń majątkowych i świadomości grożącej mu egzekucji z jego majątku, a zatem w sytuacji, gdy istniało niebezpieczeństwo zajęcia składników jego majątku, działając w celu udaremnienia wykonania przyszłego orzeczenia sądu w zakresie roszczeń majątkowych:

- w dniu 18 grudnia 2006 r. zawarł z M. S. umowę o rozdzielną majątkową oraz podział majątku wspólnego i darował jej zagrożone zajęciem, składniki majątku w postaci nieruchomości zabudowanej położonej w S. przy ul. A. [...] oraz udziału w części nieruchomości niezabudowanej o łącznej wartości 520.000 zł, roszczenia o zawarcie umowy przeniesienia, w wykonaniu warunkowej umowy sprzedaży, własności nieruchomości rolnej stanowiącej niezabudowaną działkę nr [...] o obszarze 21.121 m² w G., gmina Ś., o wartości 10.000 zł, wkładu budowlanego w Spółdzielni Mieszkaniowej [...] w kwocie 26.712 zł, samochodu osobowego marki C. o wartości 101.100 zł, samochodu osobowego marki N. o wartości 45.000 zł, a M. S. wyżej wymienione składniki majątku przyjęła,
- w dniu 23 lutego 2007 r. darował M. S. zagrożony zajęciem składnik majątku w postaci nieruchomości niezabudowanej stanowiącej działkę [...] z obrębu G., gmina D., o powierzchni 1,0182 ha i wartości 16.700 zł, a M. S. wyżej wymieniony składnik majątku przyjęła,
- w dniu 3 lutego 2013 r. darował M. S. zagrożony zajęciem składnik majątku w postaci samochodu osobowego marki N. o wartości 22.000 zł., a M. S. wyżej wymieniony składnik majątku przyjęła,

- w dniu 21 listopada 2013 r. rzeczywiście obciążył składniki swojego majątku zagrożone zajęciem w postaci praw majątkowych wynikających z umowy o pracę i umów cywilnoprawnych w ten sposób, że uznał wytoczone przez M. S. powództwo o zasądzenie kwoty 19.500 złotych miesięcznie tytułem przyczyniania się do zaspokojenia kosztów utrzymania rodziny skutkujące wydaniem wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 21 listopada 2013 r., sygn. akt VIII RC [...],

czym uszczuplił zaspokojenie swojego wierzyciela K. K. w zakresie roszczeń majątkowych, zasądzonych wyrokiem Sądu Okręgowego w P. z dnia 29 maja 2013 r., sygn. akt I C [...], zmienionym następnie wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 grudnia 2014 r., sygn. akt I ACa [...] i za to na mocy art. 300 § 2 k.k. skazał go na karę roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie, na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt 1 k.k., warunkowo zawiesił na okres próby 5 lat oraz 100 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki na 100 zł.

Tym samym wyrokiem uznał M. S. za winną tego, że w okresie od 18 grudnia 2006 r. do dnia 21 listopada 2013 r., w S., działając wspólnie i w porozumieniu z W. S., mając świadomość grożącej mu egzekucji z jego majątku w związku ze zgłoszonym przez faktycznego opiekuna K. K. - jej ojca J. K. - zamiarem dochodzenia na rzecz córki od W. S. roszczeń majątkowych, a zatem w sytuacji, gdy istniało niebezpieczeństwo zajęcia składników jego majątku, działając w celu udaremnienia wykonania przyszłego orzeczenia sądu w zakresie roszczeń majątkowych:

- w dniu 18 grudnia 2006 r. zawarła z W. S. umowę o rozdzielną majątkową oraz o podział majątku wspólnego i przyjęła od niego darowane jej zagrożone zajęciem składniki majątku w postaci nieruchomości zabudowanej położonej w S. przy ulicy A. [...] oraz udziału w części nieruchomości niezabudowanej o łącznej wartości 520.000 zł, roszczenia o zawarcie umowy przeniesienia, w wykonaniu warunkowej umowy sprzedaży, własności nieruchomości rolnej stanowiącej niezabudowaną działkę nr [...] o obszarze 21.121 m² w G., gmina Ś. o wartości 10.000 zł, wkładu budowlanego w Spółdzielni Mieszkaniowej [...]

- w kwocie 26.712 zł, samochodu osobowego marki C. o wartości 101.100 zł, samochodu osobowego marki N. o wartości 45.000 zł,
- w dniu 23 lutego 2007 r. zawarła z W. S. umowę darowizny przyjmując od W. S. zagrożony zajęciem składnik majątku w postaci nieruchomości niezabudowanej stanowiącej działkę nr [...] z obrębu G., gmina D., o powierzchni 1,0182 ha i wartości 16.700 zł,
 - w dniu 3 lutego 2013 r. zawarła z W. S. umowę darowizny, przyjmując od W. S. zagrożony zajęciem składnik majątku w postaci samochodu osobowego marki N. o wartości 22.000 zł,
 - w dniu 17 czerwca 2013 r. złożyła przeciwko W. S. powództwo o zasądzenie kwoty 19.500 zł. miesięcznie, tytułem przyczynienia się do zaspokojenia kosztów utrzymania rodziny, które następnie W. S. uznał, co skutkowało wydaniem wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 21 listopada 2013 r., sygn. akt VIII RC [...], a w konsekwencji doprowadziło do rzeczywistego obciążenia składników majątku W. S. zagrożonych zajęciem w postaci praw majątkowych wynikających z umowy o pracę i umów cywilnoprawnych, czym uszczupliła zaspokojenie K. K. - wierzycielki W. S. - w zakresie roszczeń majątkowych, zasądzonych wyrokiem Sądu Okręgowego w P. z dnia 29 maja 2013 r., sygn. akt I C [...], zmienionym następnie wyrokiem Sadu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 grudnia 2014 r., sygn. akt I ACa [...] i za to na mocy art. 21 § 2 k.k. w zw. z art. 300 § 2 k.k. skazał ją na karę roku pozbawienia wolności, której wykonanie, na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. warunkowo zawiesił na okres próby 3 lat oraz 100 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawki na 50 zł.

Na podstawie art. 46 § 1 k.k. orzekł od oskarżonych solidarnie obowiązek naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonej K. K. do rąk jej opiekuna prawnego kwoty 1.555.950 zł, przy czym zastrzegł, że zapłata przez pozwanych w sprawie I ACa [...] Sądu Apelacyjnego w [...], zakończonej wyrokiem z dnia 3 grudnia 2014 r., całości lub części kwot zasądzonych tym wyrokiem zwalnia oskarżonych od zapłaty lub ogranicza ją do pozostałej do zapłacenia kwoty.

Powyższy wyrok zaskarżony został apelacjami obrońców oskarżonych oraz wniesioną na niekorzyść M. S. apelacją pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego.

Sąd Okręgowy w S., wyrokiem z dnia 12 kwietnia 2017 r., IV Ka [...], zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że uchylił rozstrzygnięcie o obowiązku naprawienia szkody. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny. Zaskarżając go na niekorzyść M. S. i W. S., w części dotyczącej orzeczenia o środku kompensacyjnym w postaci obowiązku naprawienia szkody, zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art 415 § 5 zd. 2 k.p.k., w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2015 r., polegające na dokonaniu błędnej wykładni tego przepisu i uznanie, że wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 grudnia 2014 r., I ACa [...], na podstawie którego oskarżony W. S. został zobowiązany do zapłaty na rzecz pokrzywdzonej K. K. poszczególnych kwot z tytułu zadośćuczynienia, odszkodowania i renty za spowodowanie ciężkiego uszczerbku na jej zdrowiu, z uwagi na istnienie tzw. klauzuli antykumulacyjnej, stoi na przeszkodzie orzeczeniu solidarnie wobec W. S. i M. S. za przypisany im czyn z art. 300 § 2 k.k. środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody, z tego powodu, że przepis ten chroni wyłącznie dobra o charakterze ogólnym w postaci prawidłowości obrotu prawnego i powagi orzeczeń organów państwowych, a zatem oskarżeni działali na szkodę dobra ogółu a nie dóbr prawnie chronionych pokrzywdzonej, podczas gdy do istoty przestępstwa z art. 300 § 2 k.k. należy rzeczywiste wyrządzenie szkody materialnej, a więc przepis art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k., w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2015 r., a obecnie art. 415 § 1 k.p.k., nie wyłącza orzekania na podstawie art. 46 § 1 k.k. o obowiązku naprawienia szkody, powstałej w wyniku przestępstwa z art. 300 § 2 k.k., polegającego na udaremnieniu wykonania wyroku sądu cywilnego w zakresie orzeczonych nim roszczeń majątkowych, konsekwencją czego było niezasadne uchylenie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie V części dyspozytywnej wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 19 lipca 2016 r., V K [...], opartego o przepis art. 46

§ 1 k.k. obowiązku naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonej K. K. w kwocie 1.555.950 zł, wyrządzonej popełnionym przez oskarżonych na jej szkodę przestępstwem z art. 300 § 2 k.k.

W konkluzji kasacji Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w S. w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy stwierdził, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna w zakresie dotyczącym oskarżonej M. S.. W stosunku do oskarżonego W. S. należało ją uznać za bezzasadną.

Zgodzić się trzeba ze skarżącym, który upatruje przyczyny wadliwości zaskarżonego orzeczenia w błędnym określeniu przedmiotu ochrony przepisu art. 300 § 2 k.k. Lektura uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego prowadzi bowiem do wniosku, iż tym co zdecydowało o uchyleniu rozstrzygnięcia o obowiązku naprawienia szkody było uznanie przez Sąd odwoławczy, że nie jest zasadne jego orzekanie w sytuacji, gdy „przepis art. 300 § 2 k.k. chroni nie tylko prawidłowość (pewność) obrotu gospodarczego, rozumianą jako ochrona uprawnionych roszczeń wierzycieli przed nieuczciwymi poczynaniami dłużników, ale również, a może przede wszystkim – powagę orzeczeń organów państwowych”. Stanowisko Sądu Okręgowego nie jest trafne z dwóch powodów.

Po pierwsze, dla orzeczenia obowiązku naprawienia szkody decydujące znaczenie ma ustalenie, czy przypisane oskarżonemu przestępstwo wyrządziło pokrzywdzonemu szkodę, a nie określenie hierarchii dóbr prawnych chronionych przepisem stanowiącym podstawę skazania.

Po drugie, nie ma racji Sąd odwoławczy, gdy wskazaną przez siebie „powagę orzeczeń organów państwowych” czyni pierwszoplanowym przedmiotem ochrony przestępstwa z art. 300 § 2 k.k.

W literaturze przyjmuje się – i z tym poglądem trzeba się zgodzić – że podstawowym celem penalizacji zachowań określonych w art. 300 § 2 k.k. jest ochrona indywidualnych interesów majątkowych jednostek, a głównym przedmiotem ochrony w tym przepisie są usankcjonowane orzeczeniami sądów roszczenia uprawnionych wierzycieli i ich zabezpieczenie przed nieuczciwymi

zachowaniami dłużników, zmierzającymi do uniemożliwienia im zaspokojenia tych roszczeń. Dobro wymiaru sprawiedliwości, postrzegane przez pryzmat powagi orzeczeń sądowych jest w przypadku tego przepisu ubocznym przedmiotem ochrony [por. np.: M Kulik (w:) M. Mozgawa (red.), Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2018; A. Michalska - Warias (w:) T. Bojarski (red.), Kodeks karny. Komentarz, LEX/el. 2016].

Przestępstwo stypizowane w art. 300 § 2 jest przestępstwem materialnym, do którego istoty należy spowodowanie skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia roszczeń wierzyciela, potwierdzonych orzeczeniem sądu lub innego organu państwowego. To, że penalizacja zachowań określonych w wymienionym przepisie ma służyć zabezpieczeniu egzekucji orzeczeń, a tym samym skutecznemu kompensowaniu szkód rodzących odpowiedzialność majątkową, których powstanie zostało tymi orzeczeniami ustalone, nie wyklucza co do zasady możliwości dochodzenia naprawienia tej szkody, którą sprawca przestępstwa z art. 300 § 2 k.k. wyrządził swoim zachowaniem powodującym udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenie roszczeń wierzyciela.

Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy, stwierdzić trzeba, że rodzaj przypisanych oskarżonym przestępstw nie stanowił przeszkody w orzeczeniu przez Sąd pierwszej instancji wobec nich obowiązku naprawienia szkody. Przeszkodę taką mogła natomiast stanowić przewidziana w art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2015 r. (art. 415 § 1 k.p.k. w obecnym brzmieniu) klauzula antykumulacyjna, zabraniająca orzekania obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono.

Analiza treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku każe zauważyć, że Sąd odwoławczy, nie odczytując właściwie realiów sprawy, zasadniczo różnicujących sytuacje prawne obojga oskarżonych, w sposób zbyt uproszczony podszedł do problemu stosowania wymienionej wyżej klauzuli.

Zgodzić się trzeba ze skarżącym, że wydanie przez Sąd Apelacyjny w [...] w dniu 3 grudnia 2014 r., sygn. akt I ACa [...] wyroku zobowiązującego W. S. do zapłaty na rzecz pokrzywdzonej K. K. kwot dających sumę 1.555.950,00 zł

nie tworzyło w stosunku do oskarżonej M. S. stanu prawomocnego orzeczenia o roszczeniu wynikającym z przypisanego jej przestępstwa z art. 300 § 2 k.k. (art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2015 r.).

Jeżeli skutkiem przypisanego M. S. zachowania była szkoda, wyrażająca się w uszczupleniu zaspokojenia przez pokrzywdzoną roszczenia majątkowego, o którym orzeczono w wymienionym wyżej wyroku Sądu Apelacyjnego w [...], to uchylenie przez Sąd Okręgowy nałożonego na oskarżoną M. S. obowiązku naprawienia tej szkody, z powołaniem się na klauzulę antykumulacyjną wymagało wykazania tożsamości roszczenia wynikającego z popełnienia przypisanego oskarżonej przestępstwa z roszczeniem, o którym rozstrzygnięto już prawomocnie w postępowaniu cywilnym. Tożsamość tych roszczeń musi mieć jednocześnie charakter podmiotowy i przedmiotowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2014 r., III KK 255/14, OSNKW 2015, z. 2, poz.13). Sąd odwoławczy, choć w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku zwrócił uwagę na ten warunek stosowania klauzuli antykumulacyjnej, to jednak nie wykazał, aby został on spełniony w stosunku do oskarżanej M. S.. Jest to o tyle zrozumiałe, że w realiach niniejszej sprawy brak argumentów pozwalających skutecznie dowodzić słuszności odstąpienia przez Sąd Okręgowy od nałożenia na oskarżoną obowiązku naprawienia szkody. Skoro przedmiotem postępowania zakończony wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 grudnia 2014 r., sygn. akt I ACa [...], nie było roszczenie wynikające ze szkody wyrządzonej zachowaniem M. S. i nie była ona osobą zobowiązaną do spełnienia zasądzonego tym wyrokiem świadczenia pieniężnego na rzecz pokrzywdzonej K. K., to nie sposób mówić o tożsamości przedmiotowej i przedmiotowej tego roszczenia z roszczeniem wynikającym z popełnienia przypisanego jej przestępstwa.

Inaczej rzecz przedstawia się w odniesieniu do oskarżonego W. S..

Zauważyć trzeba, że kasacja, której skuteczność zależy przecież od wykazania, że zaskarżone orzeczenie zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa, które miało istotny wpływ na jego treść, nie niesie ze sobą argumentów, które przekonywałyby o słuszności postawionego w niej zarzutu w zakresie dotyczącym oskarżonego W. S.. Powoływanie się na poglądy prawne

prezentowane w doktrynie i orzecznictwie, bez osadzenia ich w niepowtarzalnych realiach sprawy, nie jest wystarczające do wzruszenia prawomocnego orzeczenia.

Nie negując możliwości dochodzenia od sprawcy przestępstwa z art. 300 § 2 k.k. naprawienia tej szkody, którą wyrządził swoim zachowaniem powodującym udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenie roszczeń wierzyciela, stwierdzić trzeba, że wyniki przeprowadzonego w sprawie postępowania nie wykazały, aby obowiązek naprawienia szkody, który należałoby nałożyć na oskarżonego w związku ze skazaniem za przypisane mu przestępstwo, obejmował swoim zakresem inną szkodę niż ta, której dotyczyło roszczenie będące przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego w [...] w sprawie o sygn. akt I ACa [...]. Potwierdzeniem tego jest przedstawiony w uzasadnieniu wyroku Sądu pierwszej instancji sposób wyliczenia szkody, do naprawienia której zobowiązano W. S.. Określenie jej wysokości wyłącznie poprzez zsumowanie kwot zasądzonych wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 grudnia 2014 r., sygn. akt I ACa [...], wprost odnosiło orzeczony obowiązek naprawienia szkody do roszczenia, którego zaspokojenie oskarżony miał uszczuplić i świadczyło o tym, że w toku postępowania nie ustalono, aby czyn przypisany W. S. spowodował szkodę, której skompensowanie wymaga uzyskania przez pokrzywdzoną nowego tytułu egzekucyjnego przeciwko oskarżonemu. Zauważyć należy, iż wyrok Sądu pierwszej instancji nie został zaskarżony na niekorzyść oskarżonego i w tym zakresie Sąd odwoławczy nie mógł czynić nowych niekorzystnych dla niego ustaleń faktycznych .

Znamiennym jest również zastosowane przez Sąd pierwszej instancji zastrzeżenie pozwalające zwolnić się oskarżonemu z nałożonego na niego obowiązku naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonej kwot zasądzonych w postępowaniu cywilnym. Zastrzeżenie to jest w istocie konstrukcją mającą chronić oskarżonego przed następstwami niezastosowania klauzuli z art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2015 r., mającej zapobiegać kumulowaniu tytułów egzekucyjnych dotyczących tej samej szkody.

Mając to wszystko na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.